बार्हस्पत्यो भरद्वाजः।गावः, २, ८ इन्द्रो गावो वा। त्रिष्टुप् , २-४ जगती, ८ अनुष्टुप्।

आ गावो अग्मन्नुत भद्रमक्रन्सीदन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मे।
प्रजावतीः पुरुरूपा इह स्युरिन्द्राय पूर्वीरुषसो दुहानाः॥ ६.०२८.०१

गावः- धेनव इत्याधिभौतिके। चिद्रश्मय इत्याध्यात्मिके। आ अग्मन्- आगच्छन्तु। उत- अपि च। भद्रम्- मङ्गळम्। अक्रन्- कुर्वन्तु। गोष्ठे- स्वसमूहे। सीदन्तु- उपविशन्तु। अस्मे- अस्मासु। रणयन्तु- रमन्ताम्। प्रजावतीः- सन्ततियुक्ताः। पुरुरूपाः- बहुरूपाः। इह- अत्र। स्युः- भवन्तु। इन्द्राय- ईशनाधिदैवताय। पूर्वीः- पुराणीः। उषसः- प्रभातीर्विद्याः। दुहानाः- दुहन्तु। आधिभौतिके तु उषःसु दुहाना इति गृह्यते ॥१॥

इन्द्रो यज्वने पृणते च शिक्षत्युपेद्ददाति न स्वं मुषायति।
भूयोभूयो रयिमिदस्य वर्धयन्नभिन्ने खिल्ये नि दधाति देवयुम्॥ ६.०२८.०२

यज्वने- यजमानाय। पृणते- प्रीणयित्रे। इन्द्रः। शिक्षति- विद्यां यच्छति। उपददाति- सम्पदं यच्छति। स्वम्- आत्मानम्। न। मुषायति- हरति। अस्य- एतस्य यजमानस्य। रयिम्- दानयोग्यसम्पदम्। भूयोभूयः- पुनः पुनः। वर्धयन्। देवयुम्- देवकाममेनं यजमानम्। अभिन्ने। खिल्ये- खिलेप्रतिहते स्थाने। नि दधाति- स्थापयति ॥२॥

न ता नशन्ति न दभाति तस्करो नासामामित्रो व्यथिरा दधर्षति।
देवाँश्च याभिर्यजते ददाति च ज्योगित्ताभिः सचते गोपतिः सह॥ ६.०२८.०३

ताः- गावश्चिद्रश्मयः। न। नशन्ति- नश्यन्ति। तस्करः- स्तेनः। न। दभाति- हिंस्यात्। आसाम्- गाश्चिद्रश्मीन्। अमित्रः- अमित्रस्य। व्यथिः- प्रहरणम्। न आदधर्षति- नाक्रमतु। याभिः। देवांश्च। यजते- पूजयति। ददाति- यच्छति। च। सः। गोपतिः- धेनुस्वामी चिद्रश्मिपालकः। ग्जोक्- दीर्घकालम्। ताभिः सह- गोभिः सह। चिद्रश्मिभिः सह। सचते- सङ्गच्छते ॥३॥

Dr. Rangaji
WEBOLIM

न ता अर्वा रेणुककाटो अश्नुते न संस्कृतत्रमुप यन्ति ता अभि।

उरुगायमभयं तस्य ता अनु गावो मर्तस्य वि चरन्ति यज्वनः॥ ६.०२८.०४

रेणुककाटः- रजस उद्भेदकः। अर्वा- तुरगः। प्राण इत्यध्यात्मिके। ताः- गाश्चिद्रश्मीन्। न। अश्नुते- आक्रमते। ताः। संस्कृतत्रम्- विशसनम्। न। अभि यन्ति- अभिगच्छन्ति। तस्य। यज्वनः- यजमानस्य। मर्तस्य- मनुष्यस्य सम्बन्धिनम्। अभयम्- भयरहितम्। उरुगायम्- बहुधा सामभिर्गीतं स्थानं विष्णुं वा। ता गावः। अनु- उद्दिश्य। वि चरन्ति॥४॥

गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छान्गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः।

इमा या गावः स जनास इन्द्र इच्छामीद्धृदा मनसा चिदिन्द्रम्॥ ६.०२८.०५

भगः- सौभाग्याधिदेवता। इन्द्रः- परमैश्वर्यदेवता च। मे- मह्यम्। गावः- गाश्चिद्रश्मीन्। अच्छान्- यच्छतम्। गावः- धेनवश्चिद्रश्मयो वा। प्रथमस्य सोमस्य भक्षः- मुख्यरसानुभूतयः। जनासः- हे जनाः। याः। गावः। इमाः- एताः। सः। इन्द्रः- परमेश्वरः। परमेश्वरदृष्ट्या गाः पश्यतेति भावः। हृदा- हृदयेन। मनसा- चित्तेन। इन्द्रम्। चित्- एव। इच्छामि- कामये॥५॥

यूयं गावो मेदयथा कृशं चिदश्रीरं चित्कृणुथा सुप्रतीकम्।

भद्रं गृहं कृणुथ भद्रवाचो बृहद्वो वय उच्यते सभासु॥ ६.०२८.०६

गावः- हे धेनवश्चिद्रश्मयः। यूयम्। मेदयथ- स्नेहयथ। कृशम्। अश्रीरम्- अश्लीलम्। चित्- अपि। सुप्रतीकम्- शोभनाङ्गम्। कृणुथ- कुरुथ। भद्रवाचः- हे मङ्गळवाक्सम्पन्नाः। गृहम्- अस्मत्सदनम्। भद्रम्- मङ्गळमयम्। कृणुथ- कुरुथ। वः- युष्माकम्। सभासु। बृहत्- महत्। वयः- अन्नम्। उच्यते॥६॥

प्रजावतीः सूयवसं रिशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः।

मा वः स्तेन ईशत माघशंसः परि वो हेती रुद्रस्य वृज्याः॥ ६.०२८.०७

Dr. Ranganji
WEBOLIM

प्रजावतीः- सन्ततियुक्ताः। सूयवसं रिशन्तीः- भोगयुक्ताः। सुप्रपाने- तटाकादिषु। शुद्धा अपः- शुद्धोदकानि। पिबन्तीः- पिबन्त्यः। अध्यात्मे तु मूलशक्तिधारा अनुभवन्तः भवत। स्तेनः- तस्करः। वः- युष्मान्। मा। ईशत- वशीकरोतु। अघशंसः- पापशंसकः। मा ईशत। वः- युष्मान्। रुद्रस्य- वेगाधिदैवतस्य। हेतिः- आयुधम्। परि वृज्याः- वर्जयतु ॥७॥

उपेदमुपपर्चनमासु गोषूप पृच्यताम्। उप ऋषभस्य रेतस्युपेन्द्र तव वीर्ये॥ ६.०२८.०८

ऋषभस्य- वृषभस्य। रेतसीत्याधिभौतिके। इन्द्र- परमैश्वर्यदैवत। तव- ते। वीर्ये इत्यध्यात्मिके। आसु। गोषु- धेनुष्वित्याधिभौतिके चिद्रश्मिष्वित्यध्यात्मिके। इदम्- एतत्। उपपर्चनम्- आप्यायनम्। उप पृच्यताम्- सम्पृच्यताम् ॥८॥

Dr. Rangani

WEBOLIM